

THE INFLUENCE OF PRICING ON CONDITION AND DEVELOPMENT OF THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

G. Iemtseva, B. Iemtsev

National University of Food Technologies

Key words:	ABSTRACT
Price	In a market economy, the success of any enterprise, regardless of its ownership, size and subordination, largely depends on how the prices for products or services will be set. The pricing in the market is quite a complex process influenced by many factors that should be considered to have a competitive advantage and maintain market position. Since the price reflects a complex set of economic relations and depends on the effectiveness of these relations, pricing requires careful analysis and practical recommendations for its improvement.
Pricing policy	
Pricing	
Competitiveness	
Article history:	
Received 15.06.2013	
Received in revised form 20.06.2013	
Accepted 25.06.2013	
Corresponding author:	

E-mail:
npnuht@ukr.net

ВПЛИВ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ НА СТАН ТА РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Г.Ф. Ємцева, В.І. Ємцев

Національний університет харчових технологій

В умовах ринкової економіки успіх будь-якого підприємства, незалежно від форм його власності, розміру та підпорядкованості, багато в чому залежить від того, наскільки правильно і обґрунтовано будуть встановлені ціни на продукцію чи послуги. Ціноутворення в умовах ринку являє собою досить складний процес, на який має вплив багато факторів, які необхідно враховувати, щоб мати конкурентні переваги та утримати ринкові позиції. Так як ціна відображає досить складний комплекс економічних відносин та залежить від ефективності цих відносин, процес ціноутворення вимагає ретельного аналізу та практичних рекомендацій по його удосконаленню.

Ключові слова: ціна, цінова політика, ціноутворення, конкурентоспроможність

Процеси інтеграції агропромислового комплексу України в світову економіку, загострення конкурентної боротьби, мінливість цін на світовому та внутрішньому ринках агропродукції обумовлюють важливість об'єктивного вибору вірної цінової політики, оскільки остання значною мірою

впливає на кінцеві фінансові результати діяльності і конкурентне становище підприємства на ринку. Це вимагає застосування досконалих регуляторних механізмів, спроможних нівелювати вплив коливання обсягів пропозиції на рівень цін.

Проблемами, пов'язаними з вибором цінової політики підприємств досліджували багато вчених, зокрема: С. Безкоровайна, О. Варченко, А. Волошенко, Л. Шкварчук, С. Дугіна, В. Котляренко, А. Наумчик, Н. Негода, О. Лівінський, Б. Пасхавер, О. Покатаєва, та багато інших.

Однак, недостатній рівень розробки алгоритму об'єктивного вибору вірної цінової політики при прийнятті управлінських рішень, динамічна зміна умов їх зовнішнього середовища вимагають додаткових досліджень щодо визначення цінової політики підприємств.

Необхідність нарощування експортного потенціалу України вимагає вирішення проблеми розвитку ціноутворення підприємств та товарів вітчизняного АПК. Однак, неадекватне розподілення доходів від реалізації продукції між учасникам, що задіяні у технологічному ланцюжку виготовлення продукції, послаблюють позиції аграрних виробників у порівнянні з іншими суб'єктами системи аграрного підприємництва, призводять до переважаючої ринкової сили останніх у процесі торгів. Селяни все ще не можуть позбавитися психології виробничої орієнтації, в той час як посередники посилюють свої стратегічні маркетингові позиції. Саме тому ціллю даної статті є розгляд стану та формування цін на агропродукцію на прикладі підприємств цукробуякового підкомплексу АПК України.

Важливим резервом розвитку конкурентоспроможності та прибутковості підприємств в агропромисловому комплексі є вдосконалення цінового механізму. Ціноутворення передбачає формування ціни як кількісного виразу цінності продукту в уяві споживачів.

У процесі руху продукції сільського господарства від виробника до кінцевого споживача відбуваються зміни у вартості агропродукції, які координуються за допомогою цінової політики. Через комунікативні цінові сигнали, глобальне та внутрішнє конкурентне середовища вони впливають на поведінку суб'єктів ринків агропродукції.

Важливим етапом формування цінової політики є усвідомлення чинників, які впливають на ефективність виробничої та збутової діяльності. Серед факторів при виборі стратегії ціноутворення відзначаються вимоги законодавчих актів, вплив конкурентів та торгових посередників, наявність сезонності, орієнтація на рівень витрат, зміна обсягів попиту, врахування потенційних ризиків, а також дія чинників світових ринків.

Крім того, цінова політика повинна бути взаємопов'язана із стратегічними цілями підприємств агропромислового комплексу: максимізацією прибутку, досягненням високих темпів росту обсягів продажу, стабілізацією цін, зміцнення ринкових позицій та ін. За даними дослідників, 1 % коливання рівня цін може сприяти росту прибутків на 11,1 %, а змінних витрат — лише на 7,8 %, обсягів реалізованої продукції — на 3,3 %, фіксованих витрат — на 2,3 % [1]. Якщо прибуток є основним мотивом підприємницької діяльності,

МЕНЕДЖМЕНТ ТА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

то у ціноутворенні необхідно враховувати розмір як виробничих, так і маркетингових витрат.

Розв'язання проблем ціноутворення в агропромисловому комплексі, як показують дослідження досвіду розвинених країн, потребує адміністративного регулювання. Дійсно, низька еластичність попиту на сільськогосподарську продукцію за доходами та ціною, конкурентна природа сільськогосподарських ринків, ризикованість агробізнесу у зв'язку з впливом природних та економічних факторів, потребує певного втручання держави. Останнє має на меті досягнення цінового паритету та формування доходів виробників. При цьому, механізм субсидування сільського господарства повинен бути ефективним, динамічним та підтримувати зацікавленість агровиробників у виробництві необхідної для переробних підприємств сировини, особливо при низькому рівні економічної привабливості її виробництва для виробників. Рентабельність виробництва різних видів сільгосппродукції наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Рівень рентабельності основних видів продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах (%%)
(розроблено на основі: [4,5])

Культура	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Зернові культури	275,1	85,6	64,8	3,1	7,4	28,7	16,4	7,3	13,9	26,1	15,2
Насіння соняшнику	236,5	170,9	52,2	24,3	20,7	75,9	18,4	41,4	64,7	57,0	45,8
Цукрові буряки (фабричні)	29,5	31,2	6,1	4,8	11,1	-11,	7,1	37,0	16,7	36,5	15,7
Картопля	27,2	34,3	14,0	17,8	56,2	24,7	7,9	12,9	62,1	17,7	-21,5
Овочі відкритого ґрунту	27,6	12,8	-1,7	16,1	14,8	14,1	11,1	19,1	23,5	9,9	-6,9
Плоди	83,8	20,3	-1,1	12,7	33,5	8,5	13,9	16,2	14,9	17,9	8,8
ВРХ	20,6	-19,8	-42,3	-25,0	-38,4	-41,0	-24,1	-32,9	-35,9	-24,8	-29,5
Свині	20,7	-16,7	-44,3	14,9	-9,2	-27,6	0,3	12,1	-7,8	-3,7	2,0
Птиця	17,0	-18,4	-33,2	24,9	12,1	-19,0	-11,3	-22,5	-4,4	-16,8	-7,2
Молоко	32,2	-23,2	-6,0	12,2	-3,7	13,8	4,1	1,4	17,9	18,5	2,3
Яйця	27,3	36,5	10,6	23,5	-6,8	9,1	13,0	13,1	18,6	38,8	52,6

В умовах, що склалися, державна політика спроможна вплинути на рівень використання суспільних ресурсів завдяки формуванню прогресивної моделі ціноутворення та забезпеченню конкурентоспроможності аграрної продукції на внутрішньому та світовому ринках.

Система ціноутворення, існуюча на сьогоднішній день в АПК, унеможливає здійснення процесів розширеного відтворення в цукробуряковому підкомплексі, а система державної підтримки тільки частково

компенсує недоотримані кошти від ринку. Як показав проведений аналіз, з переходом до ринкових відносин державою було запроваджено ряд заходів щодо створення системи цін у вітчизняному АПК, яка б орієнтувала його складові на кінцеві результати та забезпечувала ефективну діяльність сільськогосподарських і переробних підприємств. Порядок визначення мінімальної ціни на цукрові буряки, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 2 червня 2000 р. № 868, передбачає встановлення мінімальних цін на ті буряки, які поставляються для виробництва цукру по квоті «А» (граничний обсяг поставки цукру на внутрішній ринок). Ця ціна визначається з урахуванням нормативних витрат на виробництво 1 т цукрових буряків у заліковій вазі базисної цукристості 16 % на умовах франкополе і мінімального прибутку буряківників. Для визначення фактичних мінімальних цін на цукрові буряки, у разі відхилення їх цукристості від базисної, застосовуються коефіцієнти з перерахунку цін. Також, згідно постанови КМУ, мінімальні ціни на цукрові буряки повинні коригуватися з урахуванням індексів щомісячної інфляції.

На практиці ці норми законодавчих актів не виконуються, індексація жодного разу не проводилась, а постанови щодо визначення квот на виробництво цукру часто приймалися лише у березні-квітні. На нашу думку, мінімальну ціну на цукрові буряки, що поставляють для виробництва цукру квоти «А», необхідно встановлювати щорічно не пізніше 1 жовтня кожного року із застосуванням щомісячних індексів інфляції. Це дозволить бурякосійним підприємствам спрогнозувати ефективність виробництва коренеплодів, визначитись з економічною доцільністю їх вирощування та прийняти управлінське рішення щодо проведення осінніх польових робіт з підготовки ґрунтів під посіви цукрових буряків весною наступного року.

Однак, мінімальні ціни на цукрові буряки, що були затверджені в окремі роки, не тільки не забезпечували прибутковості виробництва цукрових буряків, а навіть не відшкодовували витрат на виробництво цієї продукції. Так, за період з 2004/05 по 2010/11 маркетингові роки (МР) рівень мінімальних цін на цукрові буряки був нижче собівартості, що зумовило суттєве зменшення обсягів виробництва цукрових буряків. Таким чином, за увесь період застосування мінімальних цін на цукрові буряки їх рівень був штучно занижений та жодного разу вони не індексувалися з урахуванням рівня інфляції, як це передбачено законодавством, а важливий важіль цінового регулювання у буряківництві — не діяв. Це підтверджується індексами цін на цукрові буряки, які наприклад, у 1992 р. склали 385,1 % до попереднього року, у 2000 р. — 145,1 %, у 2007 р. — 138,8 %, у 2009 р. — 188,4 %, у 2011 р. — 107,7 % [4,5].

Нами була розрахована еквівалентна ціна 1 т цукрових буряків із визначенням нормативної собівартості виробництва коренеплодів (на базі даних ЗАТ «Маки» Білоцерківського району Київської області) і маси прибутку на авансований капітал (табл. 2). За проведеними нами розрахунками: мінімальна ціна на цукрові буряки, що була обчислена на підставі нормативної собівартості та 5 % рентабельності, за цінами на трудові, технічні, енергетичні, матеріальні та земельні ресурси, що використовуються у

МЕНЕДЖМЕНТ ТА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

виробництві коренеплодів і існували станом на 01. 09. 2012 р., становить 572,8 грн./т, а законодавчо встановлена мінімальна ціна на цукрові буряки на цей період визначена на рівні 339,24 грн./т.

Таким чином, затверджена законодавчим актом мінімальна ціна на цукрову сировину занижена відносно фактичної реалізаційної ціни на 233,56 грн. на 1 т цукрових буряків та 8408,16 грн. на 1 га, виходячи з урожайності 36 т/га.

Таблиця 2. Розрахунок нормативної собівартості, мінімальної ціни та еквівалентної ціни 1 т цукрових буряків, (грн.)
(розроблено за даними сільгосп підприємства ЗАТ «Маки»)

№	Показники	2012 р.	2013 р.
	Урожайність цукрових буряків, т/га	36,0	36,0
	Витрати на 1 т продукції, грн.		
1	Витрати на оплату праці виходячи з нормативної, трудомісткості лод.-год	51,65	56,66
2	Відрахування до єдиного соціального фонду	19,21	21,07
3	Вартість насіння, (норм. витр. п.о/га)	48,00	52,40
4	Вартість мінеральних добрив, (норм. витр. кг д.р. NPK)	77,01	83,36
5	Вартість органічних добрив, (норм. витр. т/га)	32,50	35,00
6	Вартість засобів захисту рослин	21,67	23,71
7	Вартість паливно-мастильних матеріалів (норм. витр. кг/га)	134,19	144,94
8	Амортизація ОВЗ	50,77	54,35
9	Поточний ремонт основних засобів	20,31	21,74
10	Плата за оренду земельних ділянок або часток (паїв)	9,96	9,96
11	Виробнича собівартість, всього	465,2	503,19
12	Адміністративні витрати	13,0	14,0
13	Втрати на збут	33,5	36,2
14	Інші матеріальні витрати (включаючи фіксований с/г податок)	12,8	13,9
15	Повна собівартість 1 т продукції у заліковій вазі	524,5	567,1
16	Мінімальна ціна, що забезпечує 5 % рентабельності	550,8	595,5
17	Прибуток (норма прибутку 4%)	22,0	23,8
19	Еквівалентна ціна, що забезпечує 4 % норму прибутку, грн.	572,8	619,3
20	Мінімальна ціна на цукрові буряки, що встановлена постановою КМУ відповідного року, грн./т	339,24	339,85
21	Різниця між мінімальними цінами затвердженими відповідними постановами уряду та розрахунковими цінами, грн. на 1 т	-233,56	-279,45
22	Теж саме, в розрахунку на 1 га. грн.	-8408,16	-10060,0

Постановою Кабінету Міністрів України «Про державне регулювання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2013 р. до 1 ве-

ресня 2014 р.» від 13 квітня 2013 р. № 290 встановлено мінімальну ціну на коренеплоди базисної цукристості у розмірі 338,1 грн./т (без ПДВ). На мінімальну оптово-відпускну ціну одної тони цукру — 4677,69 грн./т (без ПДВ). Різниця у мінімальних цінах на 2013/14 МР, затверджених урядовою постановою, та за нашими розрахунками, становить 279,45 грн. на 1 т і 10060 грн. на 1 га вирощування цукрових буряків [7]. Отже, продовжується практика встановлення занижених мінімальних цін на продукцію буряківництва, що зумовлює неефективність механізму державного регулювання цукробурякового підкомплексу.

Відповідно до постанови КМУ «Про затвердження Порядку використання у 2012 році коштів Стабілізаційного фонду для державної підтримки виробництва продукції рослинництва» у 2012 році бюджетні кошти виділялися сільськогосподарським підприємствам у вигляді дотацій на вирощування коренеплодів для виробництва цукру в межах квоти у розмірі 500 грн. на 1 га посівів [2, 6]. Можна зробити висновок, що рівень державної підтримки виробництва цукрових буряків є недостатнім, у порівнянні з тим, що потрібен для забезпечення розширеного відтворення у буряківництві. При цьому, на дотацію могли розраховувати сільгосппідприємства, які вирощували цукрові буряки, крім тих, що були визнані банкрутами або щодо яких порушено справу про банкрутство, або які мають прострочену більш як півроку заборгованість перед державним та місцевим бюджетами, іншими цільовими фондами. Ці обмеження відслідковуються спеціальними комісіями, що утворюються управліннями агропромислового розвитку райдержадміністрацій за місцем реєстрації та діяльності сільгосппідприємства.

Для бурякосійного підприємства важливо отримати ціну за реалізовані цукрові буряки, яка б була еквівалентною понесеним матеріальним витратам на виробництво продукції та з урахуванням можливості для забезпечення розширеного відтворення виробництва. Ця ціна формується на основі середньогалузевих нормативів витрат і середньої, по економіці країни, норми прибутку на авансований капітал [2]. Прибуток, розрахований з урахуванням його середньої норми на авансований капітал, є базисом еквівалентності обміну та ціноутворення, за яких всі сфери економічної діяльності знаходяться в однакових стартових умовах. Норма прибутку повинна розраховуватися Міністерством економічного розвитку і торгівлі та затверджуватися Кабінетом Міністрів України [3].

Враховуючи, що в ринкових умовах ціна визначається під впливом попиту і пропозиції, розрахунок мінімально допустимого рівня ціни на продукцію треба здійснювати на основі визначення різниці між нею та ринковою ціною, яка фактично складається на ринку. Ця різниця і буде визначати розмір необхідної дотації по відповідному виду продукції для беззбиткового виробництва.

Висновки

Запропонований рівень мінімальних цін враховує стан внутрішнього ринку, забезпечує просте відтворення витрат на виробництво продукції.

Затвердження науково обґрунтованих мінімальних цін на цукрові буряки сприятиме покращенню роботи галузі, стимулюватиме виробництво солодких коренеплодів, дасть можливість стабільно й ефективно розвивати цукробурякове виробництво, відновити матеріально технічну базу на новій техніко-технологічній основі, забезпечити продуктивне використання землі, сприятиме відходу від давальницької схеми переробки цукросировини, дасть змогу зберегти потенціал цукробурякової галузі та забезпечити продовольчу безпеку країни. Тому необхідно передбачити у Державному бюджеті України на 2014 рік виділення коштів для державної підтримки виробництва цукрових буряків у межах квоти «А» у розрахунку на 1 га посівів у розмірі 2120,4 грн., що забезпечить розширене відтворення галузі буряківництва.

Тому, на наш погляд, вирішення проблеми ефективного виробництва цукрових буряків полягає у забезпеченні збалансованого розвитку кожної зі сфер цукробурякового підкомплексу, налагодженні та вдосконаленні інтеграційних зв'язків, а також організаційно-економічних відносин між ними.

Література

1. *Marn M.V. and Rosiello R.L. Managing Price, Gaining Profit // Harvard Business Review. — September-October 2002. — P. 85*
2. *Ємцев В.І. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств цукробурякового підкомплексу в умовах конкурентного середовища: [монографія] / ВІ. Ємцев. — К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2013. — 477 с.*
3. *Саблук П.Т. Цукробурякове виробництво в Україні: [монографія] / За ред. П.Т. Саблука та М. Ю. Коденської // — К.: ІАЕ НААН, 2008. — 388 с.*
4. *Статистичний щорічник України за 2011 рік. [електронний ресурс]. — режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>*
5. *Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2011р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>*
6. *Оперативно-статистичні матеріали цукровиків України «Буряко-цукровий комплекс України» — К.: «Цукор України», 2012. — 201 с.*
7. *Постанова КМУ «Про державне регулювання виробництва цукру й цукрового буряка в період з 1 вересня 2013-го до 1 вересня 2014 року». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://delo.ua/business/kabmin-ustanovil-minimalnye-ceny-na-sahar-201360/>*

ВЛИЯНИЕ ЦЕНОВОЙ ПОЛИТИКИ НА СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Г.Ф. Емцева, В.И. Емцева

Национальный университет пищевых технологий

В условиях рыночной экономики успех любого предприятия, независимо от форм его собственности, размера и подчиненности, во многом зависит от того, насколько правильно и обоснованно будут установлены цены на

МЕНЕДЖМЕНТ ТА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

продукцию или услуги. Ценообразование в условиях рынка представляет собой достаточно сложный процесс, на который влияет много факторов, которые необходимо учитывать, чтобы иметь конкурентные преимущества и удержать рыночные позиции. Так как цена отражает довольно сложный комплекс экономических отношений и зависит от эффективности этих отношений, процесс ценообразования требует тщательного анализа и практических рекомендаций по его совершенствованию.

Ключевые слова: *цена, ценовая политика, ценообразование, конкурентоспособность*